

EL DRET A SOMIAR ALTERNATIVES

SERGIO FERRARI

Berna, Suïssa - Buenos Aires, Argentina

Només el “dret col·lectiu a somiar” pot ser tant o més important que els drets humans en la seva concepció més àmplia –econòmics, socials, culturals i individuals. Aquest somiar col·lectivament significa cercar alternatives: en allò micro, en allò macro, en la pràctica social quotidiana, o en l’elaboració de teories que promoguïn el bé comú.

Terra, democràcia social, ètica col·lectiva

Marinaleda, encara no 25 quilòmetres quadrats i 3.000 habitants, és un lloc en el món on cada treballador guanya el mateix, al voltant de 1.200 euros, per 35 hores setmanals de feina. Petit municipi ubicat a Andalusia on l’atur superava el 2014 el 30% de la població activa, el seu govern d’esquerres des de fa 35 anys, ha aconseguit consolidar un model alternatiu de societat: amb quinze euros al mes, cada família pot comptar amb una vivenda, i la llar d’infants amb menjador no costa més de dotze euros mensuals per nen/a.

És el resultat d’una forma participativa d’entendre la política. El partit que governa i un sindicat agrícola fort reforcen les seves sinergies emprant els instruments institucionals de l’Ajuntament per implementar una democràcia social efectiva.

La lluita per la terra –ocupacions, vagues, protestes– va impulsar les conquestes socials, exigint paciència i creativitat, en una regió rural on el 2% dels propietaris posseeixen més del 50% de la terra.

L’agricultura, tot i que important, resultava insuficient; es va implementar la indústria local amb el Grup Cooperatiu Humar, amb una fàbrica de conserves, contra l’atur, avui inexistent a Marinaleda.

La “Utopia cap a la Pau”, tal com indica l’escut-logotip d’aquest racó andalusí, es va concretar en una àmplia participació que pregonava que “el poder no és neutre”, fonamentada en una ètica rigorosa, expressada, per exemple, en la renúncia dels membres de l’Ajuntament a sous i bonificacions especials.

Els “sense terra” pensen en la societat sencera

A gairebé deu mil quilòmetres d’aquest laboratori andalusí, el *Movimento dos Trabalhadores rurais Sem*

Terra (MST) del Brasil, que va realitzar el febrer de 2014 el seu 6è Congrés amb la participació de milers de representants i militants, no deixa d’exercitar quotidianament el seu “dret col·lectiu a les alternatives”. Considerat un dels actors socials més importants del continent, promou la xarxa internacional *Via Campesina*, i integra al voltant de la lluita per la terra i la reforma agrària una nova concepció de poder.

A cada nova ocupació de parcel·les improductives, com a primer acte simbòlic, es construeix una escola per als fills dels ocupants. Tota mobilització rural tracta d’aconseguir una aliança ciutadana. Els càrrecs dirigents són rotatius. Hi ha un anar i venir permanent de la direcció (coordinació) a les bases i viceversa. No hi ha president ni secretari general, i la conducció és col·lectiva i descentralitzada.

Un dels objectius més transcendents per a l’MST és la sobirania alimentària. Cosa que implica confrontar el model de producció de l’agronegoci amb la seva prioritat exportadora i denunciar activament els usos abusius d’agrotòxics i transgènics. Cada brasiler consumeix avui en els seus aliments uns cinc litres de verí anuals. La confrontació contra aquest esquema irracional ha de ser obra del conjunt de la societat brasilera, incloent també, segons l’MST, el debat sobre un canvi de paradigma al camp i sobre un nou model de societat.

L’MST ha aconseguit ja que més de 400.000 famílies obtinguin parcel·les, tot i que unes altres 150.000 esperen en assentaments. Centenars de cooperatives i associacions en els assentaments asseguren la producció d’aliments. Integrant també –com en el cas de l’experiència andalusina de Marinaleda– el desenvolupament de l’agroindústria (gairebé un centenar d’establiments arreu del país). Els *Sense Terra* responen al model que considera la terra com una simple mercaderia, que pregonava el monocultiu, que visualitza en l’agroexportació el seu principal objectiu i que menysprea totalment la natura, el medi, el sol i el mateix ésser humà. I enforteixen el paradigma de la producció familiar agroecològica que se sustenta en la cooperació agrícola amb el necessari ingredient de l’agroindústria. L’MST ja és, per exemple, a Rio Gran-

de do Sul, un dels principals productors en continu desenvolupament de l'arròs orgànic certificat. D'altra banda, milers de tones dels seus productes agrícoles enriqueixen –mitjançant convenis amb les autoritats– la dieta bàsica dels escolars arreu del Brasil.

Les ciutats del futur

Porto Alegre, la capital d'aquell estat del sud del Brasil, va llançar-se a la invenció del pressupost participatiu com a eina de democràcia directa. Era l'any 1989 i el Partit dels Treballadors (PT) acabava de guanyar les eleccions en aquell municipi. Moment oportú per sotmetre les prioritats financeres i pressupostàries a un exercici gradual i gradual d'anàlisi col·lectiva, a través d'assemblees de ciutadans que designen delegats, i que des de comarques i barris arriben a comprendre la ciutat sencera.

Seria l'experiència nova del pressupost participatiu l'imant que atrauria la convocatòria en aquella ciutat del 1r Fòrum Social Mundial, el 2001. Després de catorze anys d'existència i nou conlaus centralitzats realitzats en tres continents, l'FSM s'ha convertit en l'espai més ampli amb el qual compta actualment la societat civil planetària organitzada.

Poc més de 25 anys després d'aquesta primera experiència brasilera de pressupost participatiu, més de 1.500 ciutats d'arreu del món de les més diverses dimensions –Brasília, Buenos Aires, Bolonya, Sevilla, Màlaga, Portland, Ontàrio, Yokohama, etc.– l'exerciten actualment en diverses variants i modalitats.

La ciutat del demà està en construcció, emfatitzen els urbanistes compromesos socialment, que en aquests darrers anys enriqueixen conceptes i propostes. Els milions d'amenaçats per les expulsions urbanes –i Brasil és un cas emblemàtic visible internacionalment pels costos socials que va implicar la construcció dels estadis per albergar el Mundial de Futbol 2014– són part del decorat. "Tot individu ha d'apropiar-se del conjunt de la ciutat", emfatitzen. Això significa disputar els espais públics, lluitar per l'aigua potable, la construcció d'escoles i dispensaris, clavegueres i transport col·lectiu.

I en aquest marc, les alternatives proliferen arreu del món en paral·lel a l'agudització de les tensions urbanes com a resultat de la concentració excessiva. Per exemple les més de 250 Community Land Trust, estructures col·lectives de propietat terrena nascudes

als Estats Units a partir dels anys vuitanta, que ara s'estenen fins i tot a l'Índia i Xina. O bé les cooperatives de propietat en tantes altres ciutats del món amb la intenció d'afavorir una democratització de l'accés a la propietat urbana amb sentit social. Així mateix, propostes d'agricultura urbana o periurbana en expansió: horts col·lectius i altres iniciatives socioculturals de barri que desenvolupen paradigmes de pertinença i apropiació ciutadana.

Un altre pensament és possible...

Els darrers anys, de la mà especialment de l'explosió de la participació indígena en nous processos polítics llatinoamericans –Bolívia, Equador, per exemple– va anar-se afegint la concepció del *Bon Viure* com una alternativa al desenvolupament convencional, concepte propi dels pobles indígenes del continent que guanya visibilitat política en les noves constitucions d'aquests dos estats andins.

La nova relació amb la *Mare Terra*; la ruptura amb la lògica antropocèntrica tan pròpia del capitalisme i del socialisme real; el qüestionament de conceptes fins ara intocables com el de desenvolupament i creixement, obre un procés que estimula també en el nord reflexions interessants. Per exemple teories com les del decreixement, han guanyat espai intel·lectual a França, Suïssa i altres països europeus.

Sense subestimar la reflexió sobre l'*ecosocialisme*, que si bé no és nova, adquireix certa novetat en el debat actual en una Europa colpejada per la crisi profunda del pensament socialdemòcrata.

Aquest moviment d'idees i pràctiques inclou també el naixement de noves "teories" com les del "bé comú" o "bé públic", pel que fa a projecte econòmic obert a les empreses que cerca implantar una economia sostenible i alternativa als mercats financers. I incorpora també les constants reflexions sobre la comunicació alternativa com a necessitat i condició ideològica per apropar mons, promoure la conjunció d'experiències, revitalitzar el debat sobre conceptes i paradigmes.

Pràctiques locals, experiències globals, teories reanimades, noves formes de pensament... Una recerca concreta, una ziga-zaga propositiva, un exercici actiu del ciutadà global per no negociar el seu fonamental dret a somiar.